

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام خداوند بخشنده مهربان

﴿ ۱ ﴾ إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ﴿ ۲ ﴾ وَأُخْرِجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ﴿ ۳ ﴾ وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا ﴿ ۴ ﴾ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ﴿ ۵ ﴾ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا ﴿ ۶ ﴾ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِّيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ ﴿ ۷ ﴾ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴿ ۸ ﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

آن گاه که زمین به لرزش شدید خود لرزانده شود. و زمین بارهای سنگین خود را بیرون افکند. و انسان بگوید: زمین را چه شده است؟ (که اینگونه سخت می‌لرزد). در آن روز زمین خبرهای خود را بازگو کند. چرا که پروردگارت به آن وحی کرده است. در آن روز مردم به طور پراکنده (از قبرها) بیرون آیند تا کارهایشان به آنان نشان داده شود. پس هر کس به مقدار ذره‌ای کار نیک کرده باشد همان را ببیند. و هر کس هم وزن ذره‌ای کار بد کرده باشد آن را ببیند.

نکته‌ها:

□ مراد از ﴿اِثْقَالَهَا﴾، مردگان هستند که در قیامت، زمین آنها را بیرون می‌افکند. چنانکه در آیه‌ای دیگر می‌فرماید: ﴿وَالْقَتْمَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ﴾^(۱)

۱. انشقاق، ۴.

□ حضور مردم در قیامت بطور پراکنده است. چنانکه در آیات دیگر می‌فرماید: ﴿اَشْتَاتًا﴾، ﴿كَاتَمِهِمْ جِرَادٌ مِّنْشَرٍّ﴾^(۱)، ﴿كَالْفَرَّاشِ الْمَيْثُوثِ﴾^(۲) حضور متفرق مردم در قیامت یا به خاطر آن است که هر کس همراه رهبری که در دنیا انتخاب کرده، می‌باشد یا آنکه خوبان و بدان از یکدیگر جدا می‌شوند.

□ با اراده خدا در قیامت، جمادات نیز به سخن می‌آیند، نه فقط زمین، بلکه اعضای بدن انسان علیه او گواهی می‌دهند. ﴿وَقَالُوا لِمَلُودِهِمْ لَمْ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا انْطَقْنَا اللَّهُ الَّذِي انْطَقَ كُلُّ شَيْءٍ﴾^(۳)

□ در روایات آمده است که در مکان‌های مختلف نماز بخوانید، زیرا آن مکان در قیامت برای شما شهادت می‌دهد.^(۴)

در روایت دیگری آمده است که در بیابانها نیز اذان بگویید، زیرا به هر سنگ و کلوخی که صدای شما برسد، گواه قیامت شماست.

□ حضرت علی ع پس از آنکه بیت المال را تقسیم می‌کرد، دو رکعت نماز می‌خواند و به زمین خطاب می‌کرد: «اشهدی انی ملتئک بحق و فرغتک بحق»^(۵) ای زمین گواهی بده که من تو را از بیت المال بر اساس حق پر کردم و سپس بر اساس حق خالی کردم.

□ در روایات است که نحوه خبر دادن زمین این گونه است که می‌گوید: فلانی در فلان زمان فلان عمل را روی من انجام داد.^(۶)

□ «مثقال» از «ثقیل» به معنای میزان سنگینی است و کلمه «ذرة» یا به معنای کوچک‌ترین مورچه است و یا به معنای ذرات سبک پراکنده در هوا. البته امروز به اتم نیز ذره می‌گویند. ولی به هر حال مراد از آن کوچک‌ترین واحد وزن است.

□ در روایات می‌خوانیم: مرد عربی وارد مسجد پیامبر اکرم شد و گفت: «علّمنی بما علمک الله» از آنچه خدا به تو یاد داده مرا یاد بده! حضرت شخصی را مأمور آموزش قرآن به او کردند.

۳. فصلت، ۲۱.

۲. قارعه، ۴.

۱. قمر، ۷.

۵. لثالی الاخبار، ج ۵، ص ۷۹.

۴. تفسیر مجمع‌البیان.

۶. تفسیر نورالثقلین.

معلم برای او سوره اذّا زلزلت... را خواند، همین که به آیه ﴿فَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ...﴾ رسید، مرد عرب گفت: «کفانی» مرا بس است و سپس رفت. پیامبر فرمود: «رجع فقیهاً»^(۱)

□ در سوره لقمان نیز، لقمان به فرزندش می‌فرماید: اگر به اندازه وزن خردلی عمل نیک یا بد داشته باشی، در دل سنگ یا در اوج آسمان یا در زمین باشد، خداوند در قیامت برای حساب می‌آورد. ﴿يَا بَنِيَّ إِنَّ تَك مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ﴾^(۲)

□ گواهی و شهادت زمین در قیامت، بیانگر آن است که در همین حال، زمین آگاهانه کارهای ما را درک می‌کند و در آن روز با فرمان و وحی الهی بازگو می‌کند.

□ جناب آقای حسان در دیوان خود، آیات سوره زلزال را این گونه به نظم در آورده است:

این زمین در آن زمان پر بلا	ناگهان چون زلزلت زلزالها
از درونش اخراجت ائقالها	با تعجب قال الانسان مالها
مردگان خیزند بر پا کلهم	تا همه مردم یروا اعماهم
هر که آرد ذرّة خیراً یره	یا که آرد ذرّة شرّاً یره
آن زمان خورشید تابان کورت	کوههای سخت و سنگین سُیرت
آبها در کام دریا سجّرت	آتش دوزخ به شدت سعّرت
چون در آن هنگام جنّت ازلفت	خود بداند هرکسی ما احضرت

□ اضافه شدن زلزله به زمین ﴿زلزالها﴾ هم رمز عظمت زلزله است و هم رمز گستردگی آن در تمام زمین. در اولین آیه سوره حج نیز عظمت این زلزله مطرح شده است: ﴿إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ﴾ در خطبه ۱۵۷ نهج البلاغه نیز می‌خوانیم: «عباد الله احذروا یوما تفحص فيه الاعمال و یكثر فيه الزلزال و تشیب فيه الاطفال» بندگان خدا! بترسید از روزی که در آن، تمام اعمال بررسی شود، زلزله‌ها زیاد می‌شود و کودکان (به خاطر طولانی بودن یا سختی آن روز) پیر می‌شوند.

۱. تفاسیر نمونه و نورالتقلین.

۲. لقمان، ۱۶.

پیام‌ها:

- ۱- زلزله بزرگ زمین در آستانه قیامت، امری قطعی و حتمی است. ﴿اذا زلزلت الارض زلزالها﴾ (کلمه اذا در موردی بکار می‌رود که امر قطعی باشد)
- ۲- معاد جسمانی است. (جسم انسانها در زمین دفن شده که در قیامت خارج می‌شود، نه روح آنها) ﴿اخرجت الارض اتقائها﴾
- ۳- قیامت روز تحیر انسان است. ﴿قال الانسان ما لها﴾
- ۴- هستی شعور دارد. ﴿يومئذ تحدث اخبارها﴾
- ۵- زمین از گواهان قیامت است. ﴿يومئذ تحدث اخبارها﴾
- ۶- در قیامت راه هرگونه انکار بسته است. ﴿يروا اعمالهم﴾
- ۷- همه مردم در دادگاه عدل الهی یکسان‌اند. ﴿فمن يعمل... فمن يعمل...﴾
- ۸- کیفر و پاداش الهی، بر اساس عمل است. ﴿فمن يعمل... فمن يعمل...﴾
- ۹- عمل هر چه هم کوچک باشد، حساب و کتاب دارد. لذا نه گناهان را کوچک شمیرید و نه عبادات را. ﴿مقال ذرّة﴾
- ۱۰- تجسم و دیدن عمل در آن روز خود عذاب یا لذت است. ﴿یره﴾

«والحمد لله رب العالمين»